

УДК 659.235:37.014.542

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ДОРАДЧИХ ПОСЛУГ

Мармуль Л.О. – д.е.н., професор, НУБіП

Мосіюк С.І. – к.е.н., доцент, НУБіП

Руснак А.В. – к.е.н., доцент, Херсонський ДАУ

Постановка проблеми. Сільськогосподарське дорадництво, яке є вагомим чинником подальшого розвитку сільських територій і сільського господарства, є функціональною складовою управління та організації галузі. Ринок дорадчих послуг в аграрній сфері України набув стрімкого розвитку завдяки Державній цільовій програмі сільськогосподарської дорадчої діяльності та її фінансовому забезпеченню за рахунок бюджетних коштів. На сьогодні в усіх областях України сформовані та функціонують близько 70 сільськогосподарських дорадчих служб, у роботі яких задіяні на постійній основі понад 2000 професійних сільськогосподарських дорадників та експертів-дорадників. Проте в останні роки послуги дорадчих служб суттєво зменшилися. Це пов'язано із зменшенням бюджетної підтримки дорадництва, фінансовою нестабільністю малих аграрних формувань, які є його об'єктами. Тому оцінка проблем дорадчої діяльності та обґрунтування заходів їх вирішення має велике наукове та прикладне значення.

Стан вивчення проблеми. Проблеми організації та розвитку дорадчої діяльності досліджували такі учені, як М.Ф. Безкровний, О.М. Бородіна, О.А. Галич, Т.П. Кальна-Дубінюк, І.М. Криворучко, М.Ф. Кропивко, Р.Я. Корінець, М.Й. Малік, П.Т. Саблук. В їх працях обґрунтовується соціально-економічна сутність дорадчих послуг, інформаційне та наукове забезпечення дорадництва. Разом з тим, слід приділити належну увагу вдосконаленню організації дорадництва з урахуванням нових соціально-екологічних та виробничо-економічних чинників, що супроводжують розвиток аграрного виробництва та сільських територій.

Завдання і методика досліджень. Метою статті є дослідження організації й ефективності здійснення дорадчої діяльності в умовах регіону та обґрунтування напрямів вдосконалення організації та управління розвитком дорадництва. Методика досліджень базується на використанні сучасних наукових методів, зокрема: індукції і дедукції, аналізу і синтезу, монографічного, економіко-статистичного методів, програмно-цільового підходу.

Результати досліджень. Дорадча діяльність набуває особливої ваги в агропромислових регіонах, значної землезабезпеченості, функціонування великої кількості фермерських господарств та домогосподарств населення. Повною мірою до таких регіонів відносяться південні адміністративні області країни, зокрема Херсонська. Необхідно відзначити, що дорадча діяльність набула у регіоні значної актуальності та поширення. Її здійснюють дорадча служба Південного регіону при Головному управлінні агропромислового розвитку, приватна дорадча служба «Громади» (м. Херсон), близько 200 дорадників та експертів-дорадників.

Дорадники працюють у 12 з 18 адміністративних районах області. В основному, це спеціалісти, що мають право консультувати з питань юридичних, економічних, агрономічних, бухгалтерського обліку та аудиту, землеробства і рослинництва, технології виробництва продукції тваринництва, кормовиробництва та розвитку великотоварних господарств, організації й управління агробізнесу, менеджменту та маркетингу, кредитування, насінництва та насіннезнавства, розробки бізнес-планів, зрошення, гідромеліорації. Є також спеціалісти з розвитку сільських територій, дитячих та молодіжних програм, сільсько-го зеленого туризму, аграрного туризму, ведення органічного сільського господарства, садівництва та виноградарства.

Обласна дорадча служба забезпечує організацію інформаційно-консультативної підтримки новачків та ініціатив приватних господарств агропромислового виробництва шляхом використання послуг (за згодою) науково-педагогічного потенціалу ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет» (ХДАУ), усіх наявних засобів і методів навчання, впровадження наукових знань, передового досвіду та інформатизації, нових технологічних розробок та винаходів.

Відповідно до Наказу Мінагрополітики № 304 від 28 квітня 2009 р. Херсонський державний аграрний університет включено до переліку ВНЗ з проведення професійної підготовки членів регіональних кваліфікаційних комісій та фізичних осіб, які проводять дорадчу діяльність. З цією метою в університеті було створено інститут післядипломної освіти та дорадництва. Регіон його обслуговування включає Херсонську, Миколаївську та Одеську області України.

Інститутом післядипломної освіти і дорадництва ХДАУ щорічно проводяться консультації власників земель із технології вирощування сільськогосподарських культур (270-300 запитів), ефективності ведення сільськогосподарського виробництва (350-380 запитів), екологічних основ рибництва (75-85 запитів), консультування з технології сільського будівництва (220-340 запитів), раціонального використання зрошуваних систем та технологій (200-220 запитів).

Основними напрямками надання дорадчих послуг обласною дорадчою службою у 2011 р. були: консультації із технології вирощування зернових та технічних культур, садівництва, екологічних основ рибництва, раціонального використання зрошуваних систем та технологій, консультування з технології сільського будівництва (рис. 1).

Найбільш поширеними формами надання дорадчих послуг були: консультації, індивідуальні поради, виставкова діяльність, організація та проведення навчальних семінарів (з питань застосування останніх досягнень науки при використанні технологій вирощування зернових, овочевих, технічних та плодкових культур; самоорганізації сільськогосподарських виробників у обслуговуючі кооперативи; із земельних питань), проведення днів поля (з питань формування агроекологічного іміджу області, охорони і підвищення родючості ґрунтів), видавництво методичних рекомендацій та практичних посібників і довідників, підготовка експертів-дорадників та дорадників з різних галузей знань. Потребує створення веб-сайтів для інвестиційної, інформаційно-консультативної підтримки сільськогосподарських підприємств, фермерських та особистих селянських господарств, на яких висвітлюється необхідна

інформація для користувачів.

Рис. 1. Види, обсяги та якість дорадчих послуг, наданих товаровиробникам та сільським жителям Херсонської області у 2011р.

Завдяки роботі Херсонської обласної дорадчої служби (рис. 2) значно зростає поінформованість виробників сільськогосподарської продукції, відбулася систематизація інформації по пріоритетності показників, робиться прогноз тенденцій розвитку процесів, суб'єктів та явищ аграрного ринку.

Напрямами діяльності обласної дорадчої служби є: навчання дорадників та експертів-дорадників, моніторинг, аналіз та прогнозування ринку, консультування та інформаційне обслуговування товаровиробників, інформування обласних владних структур про стан аграрного виробництва та ринку. Важливою практичною базою для розвитку дорадництва стали кооперативи як прогресивна організаційна форма сільськогосподарської діяльності, яка також потребує поширення.

На конкурсній основі було визначено 5 показових сільськогосподарських кооперативів, які слугуватимуть навчально- демонстраційною базою для розвитку дорадництва та сільськогосподарської кооперації в області, а саме: плодощовечий сільськогосподарський обслуговуючий (СОК) «Пан Фермер» Каховського району, СОК з обробітку ґрунту «Зерновик» та багатофункціональний СОК «Терра-В» Бериславського району, зерновий СОК «Скадовський зерно-сервіс» Скадовського району та молочарський СОК «Молочний Дністр» Білозерського району.

Значну роль у процесі створення цих кооперативів відіграли дорадчі служби. По-перше, вони розробляли бізнес-плани, надавали практичну допомогу з реєстрації кооперативів як неприбуткових та супроводжували процес їх становлення. Якби не здійснювалась дорадча діяльність, не надавались консультації, не розвивалось сільськогосподарське дорадництво, взагалі, як основний консультаційно-інформаційний сектор підтримки розбудови ефективного сільського господарства, безпосередньо на рівні села, не було б такої активності в створенні кооперативів, спілок виробників та здавачів молока, а головне, – не було б стимулу до об'єднання громадян і дрібних товаровиробників.

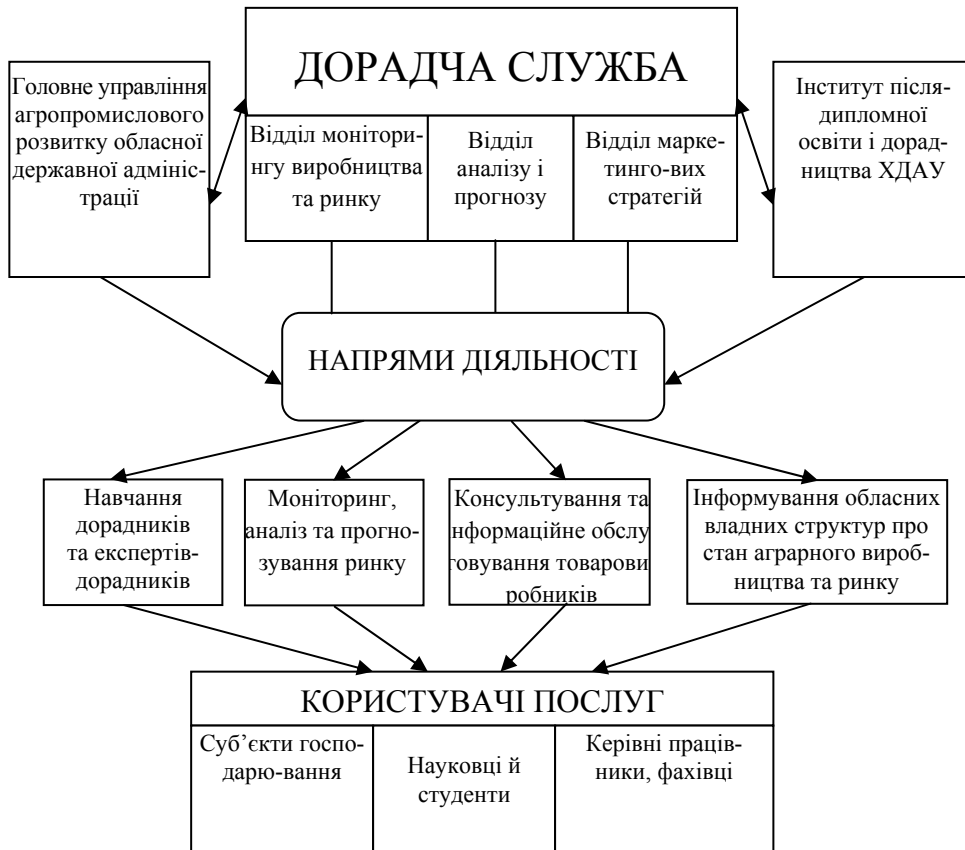

Рисунок 2. Схема функціонування Херсонської обласної дорадчої служби

Ще одним прикладом ефективності та впровадження дорадчої діяльності у практику господарювання є розвиток сільського зеленого туризму. Кооперативом з розвитку сільського зеленого туризму «Оберіг Херсонщини» розроблено 7 унікальних екскурсійних маршрутів по 4 районах області. Цей альтернативний вид підприємницької діяльності сприяє як розвитку сільської інфраструктури, збереженню навколишнього середовища і культурно-історичного надбання, так і зайнятості сільського населення, збільшенню його доходів. За минулий рік на туристичний ринок виведено 38 садиб сільського зеленого туризму. Їх діяльність дозволила отримати сільським родинам 150 тис. доходів.

Разом з тим дорадництво в регіоні потребує значної активізації та поширення. Про це свідчить здійснений аналіз ефективності дорадчих послуг, напрямів їх здійснення та обсягів попиту і пропозиції. Між тим в області функціонує лише дві дорадчі служби, які не мають можливості охопити 289 сільських рад, 18 районів, 632 села. Виходячи з цього, необхідно проаналізувавши діяльність кожної сільської території по веденню сільського господарства, створювати дорадчі осередки на території кожної селищної ради й сільської ради та, по можливості передбачити фінансування з місцевих бюджетів, за рахунок відрахувань користувачів. Забезпечення ефективної дорадчої діяльності в регіоні передбачає:

- завершення формування мережі сільськогосподарських дорадчих служб на обласному і районному рівнях з представництвами у сільських (селищних) радах;

- збільшення обсягів надання соціально спрямованих дорадчих послуг;

- створення системи сільськогосподарського дистанційного навчання та дорадництва;

- державна підтримка сільськогосподарської дорадчої діяльності, зокрема, шляхом виділення коштів з державного та місцевих бюджетів.

Одним з найкращих шляхів організації ефективно функціонуючої дорадчої діяльності є одночасна підтримка всіх її видів. Зокрема, районні управління агропромислового розвитку доцільно переорієнтувати на надання інформаційно-дорадчих послуг. Основною перевагою такого виду дорадчої діяльності є державна підтримка, в тому числі фінансова, уніфікація та контроль її якості, інтегрованість з освітньою мережею та використання інфраструктури та кадрового потенціалу аграрних університетів.

Висновки. На нашу думку, для удосконалення організації дорадчої діяльності необхідно спростити механізм одержання бюджетних коштів на здійснення дорадчої діяльності; розширити перелік послуг, що можуть надаватися за бюджетні кошти; запровадити системний моніторинг потреб в дорадчій діяльності, її стану, якості й ефективності; створити більш розгалужену мережу дорадчих служб у районах, сільських громадах; підвищити рівень поінформованості сільськогосподарських товаровиробників та населення щодо діяльності дорадчих структур. До дорадчої діяльності варто залучати студентів старшокурсників аграрних ВНЗ під час проходження ними виробничих практик. Це дозволить надавати дорадчі послуги на безоплатній основі, сприятиме підвищенню фаховості бакалаврів та магістрів ВНЗ як майбутніх провідних спеціалістів аграрного виробництва та організації сільських територій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Основи сільськогосподарського дорадництва в Україні: Навчальний посібник / Ю. Бакун, М. Безкровний, П. Браун та ін. - [за ред. Р. Шмідта]. – Львів, 2003.
2. Бородіна О.М. Дорадництво як основа розвитку підприємництва у сільському господарстві / О.М. Бородіна. - [за ред. П.Т.Саблука, В.Я. Амбросова, Г.Є.Мазнева]. – К.: ІАЕ, 2001. – С. 808-810.
3. Доценко Л.В. Особливості організації дорадчих служб в південному регіоні / Л.В. Доценко // Економіка АПК. – 2003. - № 6. – С. 33-40.
4. Криворучко І.М. Використання світових інформаційних ресурсів для потреб аграрного ринку України / І.М. Криворучко // Економіка АПК. – 2000. - №8. – С. 80-89.
5. Корінець Р.Я. Сільськогосподарське дорадництво: запитання та відповіді / Р.Я. Корінець // Інститут сільського розвитку. – К., 2003. – 28 с.
6. www.oda.kherson.ua.